

Katalonija in njen boj za samostojnost

Marsikdo med nami je v španski državljanski vojni, ki plameni že skoro pol leta v strahotnih in za nas povprečne Evrope nerazumljivih oblikah prvič slišal o Kataloniji, Kataloncih in o katalonskem vprašanju, ki ne v množici mrzličnih španskih problemov med najvažnejšimi in si išče bkratu z njimi rešitve. Zda se nam približno zdi, da so Katalonci politično, kulturno in gospodarsko precej razvit in samostojen narod, tako samostojen, da si išče svojih političnih oblik že celo vrsto let v divjem boju s španskim, bodisi desničarsko ali levičarsko pobarvanim hegemonizmom. To stremiljenje po samostojnosti je dobilo izraza v vrsti krvavih vstaj po vojni, ki so zahtevale deloma federativno špansko republiko, deloma celo samostojno Katalonijo na podlagi jezikovnih meja.

Če človek vpraša katalonskega nacionalista o tem, katero ozemlje naj bi obsegala samostojna Katalonija v tej ali oni obliki, bo vsakdo dejal: »Vso zemljo, v kateri se govori pretežno katalonsko ali se je kdaj govorilo«. Ta odgovor se zdi nam, ki nimamo tako razvitega nacionalnega in avtonomističnega okusa precej drzen. Toda Katalonci so v Evropi redek primer naroda, ki se je v narodno celoto in duhovno enoto razvil šele v zadnjih 30 letih, ki ima svojevrsten, zagrozen značaj in vero in ki ga pri njegovem boju za samostojnost podpirati dve sili: gospodarska moč in zavest o veliki preteklosti.

Katalonsko ozemlje

Ozemlje, kjer danes govorijo katalonščino, obsega današnja španska pokrajina Katalonija z okoližji Barcelono, Tarragossu, Lerido in Geronu. To ozemlje šteje okroglo dva in pol milijona prebivalcev. Toda katalonščino govorijo še vsi obalni predeli do Valencije in Valencija sama, del južne Francije od Pirenejev do Rousillonu, vsi Balearski otoki in zahodni konec Sardinije z mestom Alghero. To ozemlje bi dalo v primeru, da katalonske želje usliši usoda, kakaj Španija in Evropa jih ne bosta nikdar, razsežno državo z nad 4 milijoni prebivalcev. Torej bi jih Katalonija štela več kakor Irsko ali marsikatera evropska država, ki ima svojo samostojnost. Toda nastanek samostojne Katalonije bi preveč razbil okosteneli red v romanski Evropi in na Sredozemlju, da bi mogel Kataloncem dati državo kdo drugi kakor usoda. Katalonski narod sicer misli drugače in verjame, da mu bo krvavi vihar državljanske vojne prinesel samostojnost. Zato se pripravljajo na zadnji boj, po katerem bo misel na katalonsko državo pokopana za dolgo. Katalonci so šli v državljansko vojno ne z idejo socialnega obračunavanja, ki v Kataloniji ni bilo zelo aktualno, marveč z geslom katalonske samostojnosti, kateri sta bila enako sovražna španski nacionalizem in španski centralistični socializem.

Anarhizem, sovražnik slehernega naroda

Da je pa ta njih zamisel nemogoča, da bi Katalonci uresničili svoj ideal, nam dokazuje sedanjí iberski in evropski položaj in pa tretji sovražnik vsakega pozitivnega narodnostnega boja: anarhizem, ki se je med revolucijo s svojimi kljub anarhizmu organiziranimi silami polastil položaja

v Barceloni in Kataloniji. Človeku, ki pozna katalonsko miselnost, politično zrelost Kataloncev, in njihovo fanatično ljubezen do domovine, njenih spominov, lepote in ran, je anarhizem nerazumljiv pojav. Toda nerazumljivo je razumarskim evropskim ljudem vse, kar je v zvezi z nagnoskimi elementi človeškega življenja. Katalonci in Španci niso čista kri, marveč so narod, v katerem se mešajo Kelti, Gotje, Romani in Mauri. Njihova preteklost je prav tako zapletena kakor zgodovina njihove krvi: narod s prдавno bojevitostjo pomorsko tradicijo, s tisoč tujimi vplivi, s stoletnimi verskimi boji, pri katerih se je prepiranje in manifestiranje idej izražalo ne s procesijami, marveč z divjimi boji. Vse to in pa podnebje ustvarja v teh ljudeh težko kri in miselnost, ki občuti organizacijo in sistematičen red kot človeka nevedne spore in pritisk. Zato iberska zgodovina ne kaže veliko organiziranih tvoj in sistematičnega uresničevanja političnih zamisli, pač pa veliko nagnoskih dejanj, heroizma, bojov in pustolovščin, ki so veličastne. Kristobal Colon je bil Katalonec in je narodni junak, čeprav je bil znanstveni in politični nevednež, vleklja ga je romantika, zlato in alkimija na njegove velike poti.

Sovražniki anarhistov

V tej naravni katalonski in španski podlagi, so tem nagnoskim čustvenim in miselnim anarhizmom, ki ga v teh ljudeh poraja kri, preteklost in podnebje, je našel ugodna tla ruski nihilistični Bakuninov filozofski anarhizem s svojimi teorijami, da je človek tako dober, da mu ni treba nobene organizirane oblike za srečo, da so si državo, oblast in sleherni organizacijo izmislili satani človeškega rodu. Zato so vse družabne in socialne oblike nasilje nad človekom, ki ga je treba odpraviti z nasiljem, uničiti vse organizirano življenje, vsako oblast in zakonitost, ki je človek ne potrebuje. Danes, ko ni nikjer na svetu sledu o anarhizmu kot gibanju in je ostal osamel čustven pojav, je katalonskih anarhistov armada. Ti so gibanje katalonskega ljudstva izrabili v svoje zmezdene namene: polastili so se v prvih dneh državljanske vojne oblasti, se z dinamitom in bombami otresli vseh ljudi, ki so jih imeli zaznamovane kot ovire svojega razrejevanja, ukrotili so svoje najhujše nasprotnike organizirane socialiste ter se zvezali z nepomembnimi komunisti, a samo za zdaj, v neposredni nevarnosti pred zunanjimi silami. Sicer pa kljub krvavemu nebu nad Španijo in Katalonijo vidijo pred sabo — bližje kakor prej — uresničenje svojega ideala: človek, ki se vlada sam, ko se je rešil vseh spon.

In katalonski boj za samostojnost bo še enkrat zastoj, kakaj anarhizem smatra tudi narodnost za vez in nasilje. Četrť milijonska armada katalonskih anarhistov bo potegnila katastrofo na vse katalonsko ljudstvo, ki bi morda stalo danes na pragu svoje samostojnosti. Ta armada bo strla vse, kar je rodilo sto let katalonskega prebujanja.

Narod, ki je tisoč let umiral

Kajti zgodovina Kataloncev kot naroda ni dosti starejša kakor zgodovina Slovencev. Barcelonski grofje so bili od 8. stoletja dalje največji borilci proti islamskim, maurskim valovom in Bar-

celona branik, čez katerega ni mogel nihče. Katalonija je bila v dvanajstem stoletju mogočna pomorska sila, prvi evropski pomorski zakonik je dal Evropi barcelonsko znanoslovje: Lleys des Consultats de Mar Ramon Llul je v 14. stol. napisal tisoč pretečnih knjig v Katalonščini, latinščini in arabščini vsako. Stoletja so Katalonci bežali od Madrida, se upirali vsem kraljem in cesarjem, koplili zlato in zaklade, toda usoda jih je zmeraj metala pod Madrid in Madrid jim je jemal počasi pravico za pravico, človeka za človekom, silo za silo. V začetku 19. stoletja je bila katalonščina, kljub silami preteklosti, kakor slovenščina: jezik podeželskih, zarobljenih ljudi. Leta 1825 so jim madridski maziljeni kralji pregnali katalonščino iz mestnih šol, 1834 so jim vzeli stara sodišča, 1845 samostojno uradno ureditev in Katalonija je bila obsojena na smrt. Toda prav ta čas se je zgodil čudež: Rubio y Ors je tiste dni objavil prvo moderno nacionalistično pesem v katalonščini. Ta pesem je planila nad otopeli narod kakor raketa — in je ostala alarmna raketa vsega španskega razvoja do danes. S to pesmijo se je rodil katalonski nacionalizem, ki je začel mrzlično gojiti svoj jezik, se organizirati kulturno, politično, gospodarsko. — S požrtvovalnostjo prebujenega idealizma, z milijardami nesebičnih mecenov in politikov, kakor so bili Enric Prat de Riba ali Francisc Cambó — je rasla kulturna in politična stavba katalonskega naroda in njen največji ponos: Barcelona z univerzo, z muzeji, z galerijami prastare domače umetnosti in modernih tvoj, z gledališči, ateneji, listi s prazniki cvetja in pasjimi dirkami. Zmeraj je Katalonci držalo koponcu dvoje: neodoljiva volja do samostojnosti in sovražstvo do Madrida.

Toda čas ni prizanesel Kataloncem kakor nobenemu nezadovoljnemu narodu: njihov narodni boj so začeli mešati problemi iz socialne in gospodarske politike, socializem in republikanstvo — vse kar je zvezano z življenjem milijonskega gospodarskega središča, kar je Barcelona. Gibanje samo se je razbilo v separatizem, ki je zahteval svojo državo in avtonomizem, ki se je zadovoljeval z avtonomijo predvsem iz gospodarskih razlogov. Vmes pa je rasel sovražnik obeh: anarhizem.

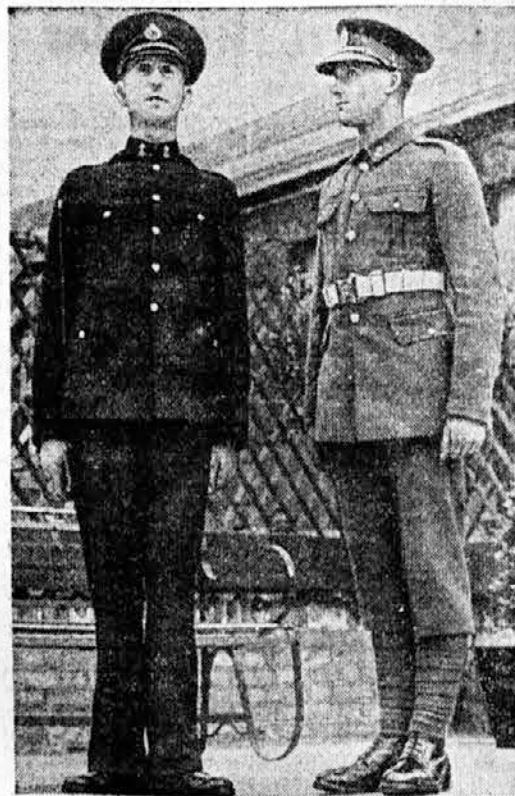
Katalonija in Madrid

Ker je bila absolutistična državna oblika največja nasprotnica katalonskih stremiljenj, je imela diktatura Prima de Riveru in monarhija najhujšega sovražnika v Kataloncih, prav tako pa tudi vsa socialna reformatorska desničarska gibanja in levičarski centralizem, ki je prihajal iz Madrida. Prva španska republika je bila oklicana leta 1932 v Barceloni, kot plačilo je levičarska republika dala Kataloncem zgolj upravno in kulturno avtonomijo, niti federacije ne. Toda katalonski nacionalizem je zdaj šele zagorel in 1934 v oktobrski ponesrečeni revoluciji hotel oklicati republiko; je v krvi zadušila kompromisna vlada sedanjega predsednika Azane, ki išče zdaj zavetja v Barceloni pri predsedniku tedanje in sedanje katalonske vlade Companysu, ki je lani dobil za to revolucijo trideset let ječe.

Od julija letos, ko je državljanska vojna v Španiji prehitela stremiljenja katalonskega nacionalizma, sta dežela in njeno ljudstvo plen krvavih ognjev in stremiljenj od fašizma preko anarhizma do boljševizma. Vsi so si vredni v tem, da bodo eden ali drugi ali tretji ugasnili sto leta stari katalonski cilj. In en narod v Evropi več bo ob svojo pravico.

Skrivnost kravjega želodca

Celuloza (rastlinska staničina) gre v slast prežvekovalcem in travojedcem, a ni primerna za človeško prehrano. Naš želodec ni v stanju izkoristiti one sicer redilne snovi, ki jih vsebujejo krma, slama ali drevesne veje. Prof. Pochon, so-trudnik pariškega Pasteurjevega zavoda, si je zastavil vprašanje o kemičnih vzrokih tega sicer splošno znanega dejstva. Ugotovil je, da vsebuje kravji in drugi želodci posebne mikrobo, ki razkrojijo staničino in omogočijo prebavljanje. Različne travojedne živali so navezane na lastne posebne mikrobo, a vse enako shajajo z rastlinsko hrano. Raziskovalcu se je posrečilo udomačiti biku vzete mikrobo v želodcu ovce in narobe. Zda hoče s pomočjo sličnih mikrobov narediti staničino užito tudi za človeka!

Takšna naj bi bila nova uniforma angleških rekrutov, da bi po mnenju vojnega ministra bolj vlekla.

Obvestila

Na VI. prosvetnem večeru Prosvetnega društva v Trnovem v sredo dne 2. decembra ob 20 v društvenem domu, bo imel zanimivo predavanje g. ravnatelj Vinko Zor, z avtobusom skozi Italijo v Luro. Predavanje bo do polnaseljevale številne slikovne slike. Vabilno vse članu in prijatelje, da se predavanju udeležijo v obilnem številu. Odbor.

Tečajnikom češkega jezika v St. Jakobski šoli na znanje. Jugoslovanska-češkoslovska liga v Ljubljani opozarja omenjene tečajnike, da se nadaljuje pouk češkega jezika ob sredah in četrčkih od 18. do 19. in, sicer v prostorih akademsko Imke (H.Z.M.J.), Selenburgova ulica 7.II. desno. S poukom se prične že v sredo 2. decembra t. l. — Jugoslovanska-češkoslovska liga.

Vojaške knjižice. Vsak vojaški obveznik mora imeti vojsko knjižico in v njej potrjeno zgleditev svojega bivališča. Kdor te knjižice nima, bodisi da je še ni prejel, ali pa jo je izgubil, naj se takoj obrne zanj na svoje poveljstvo vojaškega okrožja. Če knjižice še ni dobil, jo dobi brezplačno. Če jo je pa že imel, a jo je izgubil, mora vlogo za duplikat knjižice kolekovati s kolekom a Dim 5 ter priložiti en dinar v gotovini.

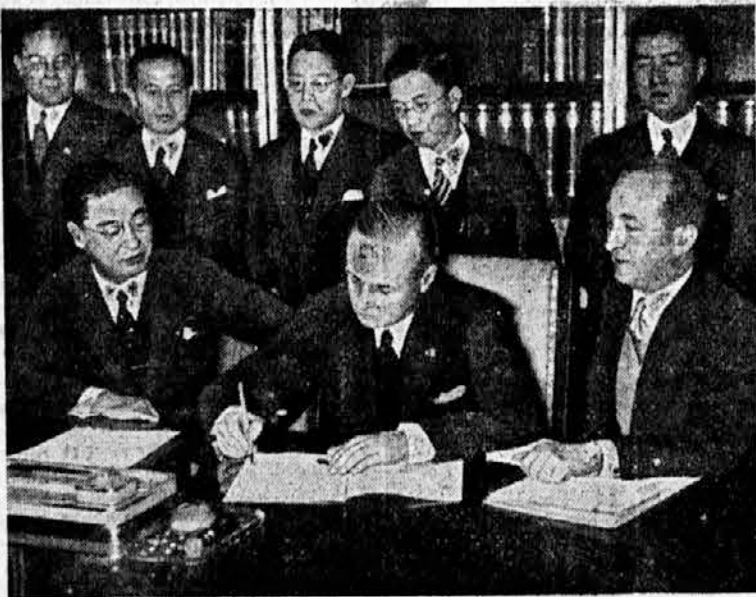
Kdor do konca tega leta ne bo imel svoje vojaške knjižice v redu, bo kaznovan.

Zagleditev v knjižici potrjuje v Ljubljani mestni vojaški urad na Ambroževem trgu št. 7/I.

Socialni krožek SKAS. Danes v sredo 2. decembra ob 20 je v društvenih prostorih (Akademski dom) se-stanek Socialnega krožka SKAS. Na dnevnem redu je referat o komunizmu. Vabljeni vsi starešine.

SALDA-KONTE
STRACE - JOURNALE
SOLSKA ZVEZKE - MAPE
ODJEMALNE KNJIZICE
RISALNE BLOKE
ITD.

NUDI PO IZREDNO UGODNIH CENAH
KNJIGOVEZNICA
JUGOSLOVANSKE TISKARNE
PREJ
K. T. D.
V LJUBLJANI
KOPITARJEVA ULICA 6
II. NADSTROPJE

Podpis nemško-japonske pogodbe.

Sven Elvestad:

15

Zlodej se dolgočasi

»Priznavam vašo predrznost,« je odgovoril Brede.

No, pa predrznost... nimam rad ovin-kov. Cilju se bližam naravnost. Tako kakor vi.«

»Mislim, da za res močno povprašujejo.«

»Motite se, ne iščejo me. V nobenem po-licijskem arhivu me ni. Moj meščanski polo-žaj v družbi je pomemben del mojih poslov-nih metod. Predstaviva si popolnoma nemo-goč položaj, da me naznanite in da me za-prejo, kaj bi bilo? Nič, policija bi prišla v mučno zadrego, kajti piko za piko bi lahko dokazal, da sem resnično ta, ki se zanj izda-jam: prodajavec ameriških poljedelskih strojev. To lahko potrdijo moji papirji, ravno-tako pa tudi moje poslovne zveze s Kopen-hagenom. V Shakespearovih časih so nas ime-novali nočne viteze in mesečeve najemnike. Danes smo se morali preleviti. Sleči smo mo-rali slikovito okrasje. Varnosti ne iščemo več po skrivnostnih skalnatih razpokah. Zda se zatekamo v prijetno urejen sistem družbe, ta nam daje najboljšo varstvo. Seveda se mo-ramo predati najboljšečutljivejšemu čutu za red, če hočemo imeti uspeh.«

V Bredeju se je oglašil majhen »hm«, tiho hrkanje. Potem je vprašal.

»Kolikoli denarja pa ste našli v moji de-narnici?«

»Le tritisoč kron. Saj vam vendar ni padlo v glavo, da bi o tem denarju govorila?«

»Zakaj pa ne?«

»Saj je vendar že naš,« je odgovoril Amerikanec nepotrpežljivo. »Teh tritisoč kron bova raje imela za začasno akontacijo. Govoriva raje o dokumentih v listnici.«

»Ali imate papirje s seboj?«, je vprašal Brede.

Amerikanec se je na stolu naprej pre-maknil, v tem gibu je bilo nekaj zaupljivega, kakor da bi hotel povdariti, da sta zdaj prišla do najvažnejšega mesta v svojih pogajanjih.

»Ne,« je odgovoril, »mi imamo sicer za-upanje v Vas. To zaupanje pa ne sme iti preda-leč. Tu gre za najbistvenejše interese vsega našega podjetja in teh ne gre postavl-jati na kocko. Če tega sami od sebe niste spoznali, ste me prav za prav razočarali. Pa-pirje vam seveda lahko vsak trenotek pre-skrbim nazaj. Preštudiral sem jih natančno. Če gredo v izgubo, izguba za nas ni nenado-mestljiva, posebno če vzamemo v poštev vaše veliko premoženje. Da pa vam bodo papirji, ki so izginiti, povzročili številno ukvarjanje in mnogo jeze, je tudi jasno. Tudi vrednostne izgube. Ko bi bil jaz na vašem mestu, se prav nič ne bi branil plačati odškodnino, samo da bi papirje zopet dobil nazaj.«

»Kolikoli?«

»Na, zdaj se je torej vsa stvar gladko spremenila v jasno denarno vprašanje. Ko-liko ponujate?«

»Ponujanje in povpraševanje,« je mr-mral Brede. »Večno stari spor. Koliko bi vi ponudili na mojem mestu?«

»Brez pomišljanja dvajset tisoč.«

Vse skupaj torej triindvajset tisoč.«

Amerikanec je skomizgnil z rameni.

»Ze spet računate z denarjem, ki je ven-dar že naš.«

Brede je dejal hitro:

»Dobro. Vsoto plačam. Vi pa takoj po-kažite svoje papirje.«

»Saj veste, da papirjev nimam pri sebi,« je odvrnil mr. Johnson. »Gre torej zdaj za to, da najdeva varen način, kako bi vrednosti zamenjala, vi denarne, jaz pa vrednostne pa-pirje.«

»Mislim, da ste si na jasnem o tem, da morate na najin bodoč sestanek prinesiti do-kumente s seboj.«

»Seveda. Toda, kako naj se ta zamenjava izvrši? Ali mi lahko kaj predlagate?«

»Saj sem že dejal, da bom plačal. Toda dokumente moram še tekom današnjega dne-vi imeti v rokah. Denarja vam ne morem dati prej, dokler svojih stvari nimam v ro-kah.«

Mr. Johnson je napravil pomirjačo kret-njo.

»Lahko vas zagotovim, da se ne boste razočarali. Dam vam svojo pošteno bese-do...«

Brede ga je z roko pretrgal.

»Ali mislite zares?« je vprašal.

»Zares,« je odgovoril mr. Johnson, in ne boste se razočarali.«

Brede je sedel nekaj časa tiho in gledal svojega nasprotnika. Dospel je bil v svet, ki se je v njem vedno manj in manj domačega čutil.

»Ne,« je dejal nazadnje nevoljno in če-merno, »tega pa ne razumem. No, vam bom pa jaz predlagal način, ki vam po mojem mnenju nudi čim večjo varnost. Mislim, da zdaj razumem vašo tehniko. Pri tem svojem delu izhajate iz domneve, da v tej aferi ne želim javnosti, predvsem nobenega škandala v zvezi s sumljivim lokalom Mephisto. Dobro, drevi bom z denarjem v Mephistu.«

Amerikanec je vstal.

»Dobro,« je dejal. »predlog je sprejet. Če pridete sami tja, vem, da ne bomo imeli nobenih nepotrebnih skrbi. Dokler pa ne bo-ste tam, tudi vaši papirji ne bodo tam. Dolo-čite čas.«

»Po enajsti uri, je rekel Brede, »morda ob igralni mizi?«

»Prosim-lepo. Toda, saj ne igrate?«

»Saj se lahko naučim,« je dejal Brede in se naenkrat prijazno nasmehljaj. »Človek se uči, dokler živi.«

Amerikanec se je poslovil na najusluž-nejši način, bil je blizu tega, da ponudi roko roko generalnemu ravnatelju, toda nekaj v Bredejevem vedenju mu je to prepovedalo.